

Spis treści

Co się kryje w podręczniku?	11
Z języka wszystkie mądrości	13
Granice język daje. O kulturotwórczej i poznawczej funkcji języka	15
Janusz Korczak, <i>Jak kochać dziecko?</i> (fragm.)	19
Anna Wierzbicka, <i>Analiza lingwistyczna aktów mowy...</i> (fragm.)	19
W powodzi informacji. Język w służbie informacji	20
Jadwiga Puzynina, <i>Komunikacja językowa i jej zakłócenia</i> (fragm.)	21
Walery Pisarek, <i>Słowa między ludźmi</i> (fragm.)	22
Persuadere znaczy „przekonywać”, „namawiać”. Język jako narzędzie wywierania wpływu na myśli i zachowania ludzi	23
Witold Kolski, <i>Zgnieść gadzinę nacjonalistyczną</i> (fragm.)	23
Józef Tischner, <i>Etyka „Solidarności”</i> (fragm.)	24
Słowa nas wyrażają. O ekspresywnej funkcji języka	26
Anna Wierzbicka, <i>Miejsce problematyki ekspresji w teorii semantycznej</i> (fragm.)	27
A Słowo stało się ciałem... Język jako narzędzie kreowania rzeczywistości – funkcja magiczna i sprawcza języka	28
Bronisław Malinowski, <i>Ogrody koralowe i ich magia</i> (fragm.)	30
Twoja mowa cię zdradza	31
Na straży narodowego pamiętek kościoła. O terytorialnym różnicowaniu polszczyzny oraz o dialektyzacji	32
Kwiryna Handke, <i>Kulturowa wartość gwar ludowych</i> (fragm.)	35
Bez holajzy ani rusz. O odmianach zawodowych i środowiskowych polszczyzny oraz o stylizacji środowiskowej	36
Wiech, <i>Na Nowe Pragę za pół złotego</i> (fragm.)	37
Julian Tuwim, <i>Kwiaty polskie</i> (fragm.)	38
Danuta Bartol, <i>O warszawskiej gwarze studenckiej</i> (fragm.)	38
Pokaż mi swój język, a powiem ci, kim jesteś. O stylach indywidualnych i typowych oraz o zabiegach stylizacyjnych do nich nawiązujących	40
Kazimierz Wyka, <i>Lato</i>	41
Julian Tuwim, <i>Jak Bolesław Leśmian napisałby wiersz „Wlazł kotek na płotek”?</i> (fragm.)	41
Bolesław Leśmian, <i>Topielec</i>	42
Kazimierz Wyka, <i>Przy drogowym pobrzeżu</i> (fragm.)	42
Jan Miodek, <i>Osobliwości stylu Jana Pawła II</i> (fragm.)	43
Znaki czasu. W świecie kultury, języka i tekstów przełomu XX i XXI wieku	44
Co to jest kultura? Człowiek a kultura	45
Bronisław Malinowski, <i>Czym jest kultura?</i> (fragm.)	46

Ruth Benedict, <i>Wzory kultury</i> (fragm.)	47
Władysław Kopaliński, <i>Słownik mitów i tradycji kultury</i> (fragm. wstępu)	47
Raj czy piekło? Utopia i antyutopia	48
José Ortega y Gasset, <i>Bunt mas</i> (fragm.)	49
Słowa na sprzedaż. O języku w reklamie	50
Roch Sulima, <i>Antropologia codzienności</i> (fragm.)	52
Słowa w służbie władzy. O języku polityki	53
Michał Głowiński, <i>Figura wroga (propaganda marcową)</i> (fragm.)	54
W kręgu wyzwolonych słów. O języku i tekstach kultury alternatywnej	55
Mirosław Pęczak, Janusz Wertenstein-Żuławski, <i>Tekst piosenki rockowej</i> (fragm.)	56

W poszukiwaniu tradycji...

W kręgu kultury śródziemnomorskiej

Dlaczego klasycy? O tradycji kultury śródziemnomorskiej	61
Anna Piwkowska, <i>Morze Tyrreńskie 1997</i>	62
Ryszard Przybylski, <i>To jest klasycyzm</i> (fragm.)	63
Mity przebrane. Współczesne przygody z mitami	63
Wisława Szymborska, <i>Utopia</i>	65
Anna Świderekówna, <i>Bogowie zeszli z Olimpu</i> (fragm.)	65
Mircea Eliade, <i>Czas święty i mity</i> (fragm.)	66
Władysław Kopaliński, <i>Słownik mitów i tradycji kultury</i> (hasło: mit)	67
Wśród bogów i bohaterów. O eposach Homera	68
Homer, <i>Iliada</i> (fragm. [Tarcza Achillesa])	70
Homer, <i>Iliada</i> (fragm. [Pryjam u Achillesa])	72
Stanisław Stabryła, <i>Śpiewaj mi muzu. Cztery opowieści o poetach greckich</i> (fragm.)	74
Czy można uciec przed losem? W kręgu dramatu	75
Adam Mickiewicz, <i>Wstęp do Dziadów cz. II</i>	77
Arystoteles, <i>Poetyka</i> (fragm.)	78
Skromnie przyjmować, spokojnie tracić. O filozofii antycznej	78
Platon, <i>Uczta</i> (fragm.)	80
Marek Aureliusz, <i>Rozmyślenia</i> (fragm.)	82
Michel de Montaigne, <i>Próby</i> (fragm.)	83
Richard H. Popkin, Avrum Stroll, <i>Filozofia</i> (fragm.)	83
Jak pisać? O antycznej teorii literatury	84
Horacy, <i>Quid dedicatum poscit Apollinem</i>	86
Katullus, <i>Nienawidzę i kocham</i>	86
Juliusz Słowacki, <i>Beniowski</i> (fragm.)	87
Czesław Miłosz, <i>Ars poetica?</i>	87
Ryszard Przybylski, <i>Klasycyzm a demuzykalizacja świata</i> (fragm.)	89
<i>Głosy o Wojciechu Wenciu</i>	90
<i>Głosy o Adamie Zagajewskim</i>	90
Czy poezja może stać się pomnikiem?	
Antyczna koncepcja poety i poezji	90
Adam Mickiewicz, <i>Ajudah</i>	92
Juliusz Słowacki, <i>Beniowski</i> (fragm.)	92
Safona, <i>Przed tronem twym się chylę Afrodyto</i>	93
Safona, <i>Wydaje mi się samym bogom równy</i>	94

Anakreont, <i>Na śniadanie tylko trochę...</i>	94
Tyrteusz, <i>Rzecz to piękna, zaprawdę...</i>	94
Maria Cytowska, Hanna Szelest, <i>Literatura grecka i rzymska w zarysie</i> (fragm.)	95
Między ustami i brzegiem pucharu. Tradycja antyczna w języku	96
Biernat z Lublina, <i>Patrzaj czasu</i>	98
Władysław Kopaliński, <i>Koty w worku, czyli z dziejów nazw i rzeczy</i> (fragm.)	98
Złowieszcza fascynacja. Grecja w oczach pisarzy współczesnych	99
Tadeusz Nowak, <i>Psalm o powrocie</i>	100
Leopold Staff, <i>Odys</i>	101
Zbigniew Herbert, <i>Duszycka</i> (fragm.)	101

W poszukiwaniu tradycji... Wokół Biblii 103

Utracone ogrody Edenu. O tęsknocie za rajem	104
<i>Księga Rodzaju</i> (fragm.)	105
Jan Twardowski, <i>Podziękowanie</i>	106
Zbigniew Herbert, <i>Modlitwa Pana Cogito – podróżnika</i>	107
Ból wiary. O cierpieniu Abrahama i Hioba	109
Leopold Staff, <i>Tak. Bóg opuścił ziemię...</i>	110
Emily Dickinson, <i>Ból – ma w sobie coś z Luki</i>	110
Jak żyć w świecie marności? O tym, że wszystko ma swój czas	111
Julia Hartwig, <i>Komunikat</i>	112
Odcienie miłości. O Psalmach, Pieśni nad pieśniami,	
Hymnie o miłości św. Pawła	113
<i>Psalm 23</i>	114
<i>Psalm 8</i>	115
Czesław Miłosz, <i>Księga pięciu megilot</i> (fragm.)	115
Ludzki Bóg? O dziejach przymierza	116
Roman Brandstaetter, <i>Opowiadanie świętej jaskini</i>	117
<i>Ewangelia według św. Mateusza</i> (fragm.)	118
<i>Ewangelia według św. Łukasza</i> (fragm.)	118
Wojciech Wencel, * * * (<i>Wszystko od nowa...</i>)	119
W cieniu Armageddonu. O wizjach końca świata	119
Czesław Miłosz, <i>Piosenka o końcu świata</i>	120
Najczęściej cytowany bestseller świata. Tradycja biblijna w języku	121
Anna Pajdzińska, <i>Odbicie katolicyzmu w polskiej frazeologii</i> (fragm.)	124

Zjedźmy tedy w dzieciństwo tej mowy.

By lepiej rozumieć teksty dawne 127

Wyrazy żyją. O zmianach w słownictwie	130
Aleksander Brückner, <i>Kobieta – przewisko obelżywe</i> (fragm.)	133
Zapomnieć o przyzwyczajeniach językowych.	
O zmianach w gramatyce polszczyzny	134
<i>Chrystus zmartwychwstał je</i>	135
Eliza Orzeszkowa, <i>Odpowiedź na ankietę „Poradnika Językowego”</i>	136
Bogdan Walczak, <i>Zarys dziejów języka polskiego</i> (fragm.)	137
Między tradycją i nowoczesnością. O archaizmach i archaizacji	138
Stanisław Dubisz, <i>Między dawnymi i nowymi laty</i> (fragm.)	139

Język polski czy „europolszczyzna”?	
O wpływie języków obcych na polszczyznę dawną i współczesną	140
Andrzej Markowski, <i>Oj!, ojej!, o rany!, ta!</i> (fragm.)	143
W poszukiwaniu tradycji... Ku średniowieczu	145
Wyrazić niewyraźne. O języku religijnym	148
Święty Augustyn, <i>Wyznania</i> (fragm.)	149
Święty Tomasz z Akwinu, <i>Dzieła wybrane</i> (fragm.)	150
Czesław Miłosz, <i>Veni Creator</i>	152
Jan Miodek, <i>Co słyszy językoznawca we współczesnych polskich kazaniach</i> (fragm.)	152
Ja, proch, będę z Panem gadał. Sacrum w literaturze	153
Franciszek Karpiński, <i>Pieśń o narodzeniu Pańskim</i>	155
Jacopo da Voragine, <i>Złota legenda</i> (fragm.)	156
<i>Legenda o św. Aleksym</i> (fragm.)	157
Czesław Miłosz, <i>Religia i literatura. Odpowiedź na ankietę</i> (fragm.)	158
Matka Boga i człowieka. O poezji maryjnej	159
Jan Twardowski, <i>Matka dla wszystkich</i>	160
Stanisław Grochowiak, <i>Madonna obrażona</i>	160
Juliusz Słowacki, <i>Hymn</i>	161
<i>Księżeczka Nawojki</i> (fragm.)	163
Marian Kucała, <i>Od Bogurodzicy do Madonny</i> (fragm.)	163
O śmierci bez przesady.	
Śmierć jako wyzwanie dla literatury i sztuk plastycznych	164
Tadeusz Różewicz, <i>Śmierć</i>	166
Jacek Kolbuszewski, <i>Cmentarze</i> (fragm.)	166
Philippe Ariès, <i>Człowiek i śmierć</i> (fragm.)	167
Honor i miecz. Rycerze, wiedźmini, potwory	168
<i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragm.)	170
<i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> (fragm.)	170
Maria Ossowska, <i>Ethos rycerski i jego odmiany</i> (fragm.)	171
Cóż po poecie? O „poetach przeklętych”	172
Andrzej Bursa, <i>Funkcja poezji</i>	173
Tadeusz Różewicz, <i>„Teatralizacja” poezji, poetów i ...innych</i> (fragm.)	174
W poszukiwaniu tradycji... Ku odrodzeniu	176
Jak być szczęśliwym? W poszukiwaniu recepty na szczęście	179
Jan Kochanowski, <i>Pieśń XIX (Jest kto, co by wzgardziwszy te doczesne rzeczy...)</i>	181
Władysław Tatarkiewicz, <i>O szczęściu</i> (fragm.)	182
Literacka kariera wsi. Przyroda – wzorzec ładu moralnego	183
Julian Tuwim, <i>Cel</i>	184
Jan Kochanowski, <i>Na lipę</i>	185
Szymon Szymonowicz, <i>Żeńcy</i> (fragm.)	185
Alina Witkowska, <i>Idylla polska</i> (fragm. wstępu)	188
Gdziekolwiek jest, jeśliś jest. Tradycja trenu w literaturze polskiej	189
Stanisław Barańczak, <i>Grażynie</i>	190
Władysław Broniewski, <i>Moja córka</i>	191
Francesco Petrarca, <i>Sonet 278. Ne l'età sua più bella...</i>	192
Zofia Szmydtowa, <i>Jan Kochanowski</i> (fragm.)	192

Hamlet współczesny. Tradycja szekspirowska w kulturze współczesnej	194
Jan Kott, <i>Hamlet połowy wieku</i> (fragm.)	195
Nowa formuła dramatu. Dramat szekspirowski	197
Jan Kott, <i>Szekspir współczesny</i> (fragm.)	198
W piekle ludzkich namiętności. Makbet i Hamlet jako dramaty o władzy	199
Leszek Kołakowski, <i>O władzy</i> (fragm.)	200

W poszukiwaniu tradycji... Ku barokowi

Słowa chodzą w całej gamie kolorów. O wyrazach i ich znaczeniach	204
Antoni Słonimski, <i>Żal</i>	206
Anna Wierzbicka, <i>O przyjaźni</i>	206
Andrzej Markowski, <i>Odcienie szarości</i>	207
Przerost formy nad treścią? O conceptach i konceptyzmie	209
Jan Andrzej Morsztyn, <i>Niestatek</i>	210
Szymon Zimorowicz, <i>Szósty: Hipolit</i>	211
Alina Nowicka-Jeżowa, <i>Jan Andrzej Morsztyn i Giambattista Marino. Dialog poetów europejskiego baroku</i> (fragm.)	211
Czy żyjemy w epoce „neobaroku”? Wyobrażenia barokowa a współczesność	212
Andrzej Stasiuk, * * * (<i>W kuchni dowiadujemy się, że umrzemy...</i>)	213
Stanisław Grochowiak, <i>Menuet</i>	214
Daniel Naborowski, <i>Marność</i>	215
Stanisław Herakliusz Lubomirski, <i>Somnus</i> (fragm.)	215
Jan Błoński, <i>Mikołaj Sęp Szarzyński a początki polskiego baroku</i> (fragm.)	216
Krzysztof Koehler, <i>Od Baki do Budzyńskiego</i> (fragm.)	217
Z Boga ordynansu. Sarmatyzm jako formacja kulturowa	219
Jan Lechoń, <i>Sejm</i>	221
Janusz Tazbir, <i>Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit – upadek – relikty</i> (fragm.)	222
Krzysztof Koehler, <i>Nie jesteśmy sami</i> (fragm.)	224
Śmiech to szczere królestwo człowieka. O komizmie i jego odmianach	225
Henri Bergson, <i>Śmiech. Esej o komizmie</i> (fragm.)	227
Z żartami jak z solą. O ludycznej funkcji języka	229
Stanisław Barańczak, <i>Wypełnić czytelnym piśmem</i>	231
Johan Huizinga, <i>Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury</i> (fragm.)	232
Julian Tuwim, <i>Kalamburzyści, czyli męki tworzenia dowcipów</i> (fragm.)	232
Z czego się śmiejecie? Komedia a moralność	233
Julian Tuwim, <i>Mieszkańcy</i>	234
Józef Tischner, <i>Książd na manowcach</i> (fragm.)	235

W poszukiwaniu tradycji... Ku oświeceniu

Niewesoły śmiech. Świat w zwierciadle satyry	240
Sławomir Mrożek, <i>Wesele w Atomicach</i>	242
Ignacy Krasicki, <i>Malarze</i>	244
Ignacy Krasicki, <i>Jagnię i wilcy</i>	244
Ignacy Krasicki, <i>Przyjaciele</i>	245
Ignacy Krasicki, <i>Monachomachia</i> (fragm.)	246
Józef Tomasz Pokrzywniak, <i>Fragment wstępu do „Satyr i listów” Ignacego Krasickiego</i>	247
Miej serce... O literaturze sentymentalnej	248
Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, <i>Laura i Filon</i>	250

Franciszek Karpiński, <i>Laura i Filon</i> (fragm.)	250
Jean Jacques Rousseau, <i>Nowa Heloiza</i> (fragm.)	252
Teresa Kostkiewiczowa, <i>Klasycyzm, sentymentalizm, rokoko</i> (fragm.)	254
W kręgu reakcji na wydarzenia w kraju. O ulotnej poezji politycznej	256
Mirosław Pęczak, <i>Mały słownik subkultur młodzieżowych</i> (fragm.)	258
Polski śpiewnik narodowy. O polskich hymnach	259
<i>Ballada o Janku Wiśniewskim</i>	260
Roman Kaleta, <i>Stary Dąbrowskiego mazurek</i> (fragm.)	261
Indeks osób i utworów	263